

ÖĞRETMEN MESLEKİ YETKİNLİK ÖLÇEĞİ GELİŞTİRME ÇALIŞMASI*

Sema Kaner**

Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Cebeci 06590

Ankara. E-posta: kaner@education.ankara.edu.tr

Güçlü Şekercioğlu

Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ölçme ve Değerlendirme Anabilim

Dalı, Cebeci 06590 Ankara. E-posta: guclu_s@yahoo.com

Begümhan Yellice Yüksel

Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Dumlupınar Bulvarı, Kampus 07058 Antalya.

E-posta: begumhanyuksel@yahoo.com

ÖZET

Bu çalışmada, Friedman & Kass'ın (2002) Sınıf ve Okul Bağlamı Modeli temel alınarak Öğretmen Mesleki Özyetkinlik Ölçeği-ÖMYÖ geliştirmek amaçlanmıştır. Model doğrultusunda hazırlanan maddeler, 267 öğretmene uygulanmıştır. Temel bileşenler analizi sonucunda sekiz faktör ve 58 maddeden oluşan bir ölçek elde edilmiştir. Maddelerin altölçek ve ölçek düzeyinde ayırt ediciliklerini belirlemek amacıyla iki ayrı madde test korelasyonu analizinin yanı sıra ÖMYÖ'nin alt ölçekleri ve alt ölçeklerin ÖMYÖ toplam puanı ile olan korelasyonları da hesaplanmıştır. ÖMYÖ'nin ayırt edici geçerliğini saptamak amacıyla, ÖMYÖ ile birlikte Beck Depresyon Ölçeği (N=88) uygulanmıştır. Beck Depresyon Ölçeği toplam puanı ile ÖMYÖ toplam puanı arasında negatif ve anlamlı bir korelasyon katsayısı elde edilmiştir. ÖMYÖ'nin güvenilirliği Cronbach Alfa iç tutarlılık analizi ile incelenmiştir. Bulgular, ÖMYÖ'nin ölçeğin güvenilirlik ve geçerlik açısından oldukça oldukça iyi psikometrik özelliklere sahip olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Mesleki yetkinlik, faktör analizi, geçerlik ve güvenilirlik

* Bu çalışma, Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Bilimsel Araştırmalar Proje Müdürlüğü tarafından desteklenmiş 2006 09 04 009 numaralı araştırma projesinin bir parçasıdır.

** Yazışma için birinci yazarın adresi kullanılacaktır.

GİRİŞ

Son yıllarda öğretmenlerin öz-yetkinlikleri eğitim araştırmalarında önemli bir yer tutmaya başlamıştır. Buna rağmen, hem yabancı hem de ülkemiz araştırmacılarının hala yeterli ve kapsamlı bir ölçme aracı geliştirmedikleri gözlenmektedir. Alanyazındaki öğretmen öz-yetkinlik araçları incelendiği zaman, öğretmen yetkinliğinin tanımlanmasıyla, bu araçların faktör yapılarının kavramsallaştırılmalarıyla ilgili sorunların yanı sıra yetkinlik alanlarının neler olduğuyla ve yetkinliğin ölçüsünün ne olduğuyla ilgili tartışmaların hala sürdüğü dikkati çekmektedir (Albion, 2005; Brown, 1999; Choi, Fuqua & Griffin, 2001; Dembo & Gibson, 1985; Gibson & Dembo, 1984; Hoy & Spero, 2005; Lynch, 2002; Schwarzer & Schmitz, 2004; Tschannen-Moran, 2005; Tschannen-Moran & Hoy, 2001; Whetsel, 2005).

Friedman & Kass'ın (2002) alanyazındaki eleştirileri dikkate alarak geliştirdikleri Sınıf ve Okul Bağlamı Modeline göre öğretmenler okulda biri sınıf, diğeri de okul olmak üzere iki sosyal sistem içinde işlevde bulunmaktadır. **Sınıf içinde** lider konumundadır ve bir taraftan çocukların başarılı olmalarını, iyi eğitim almalarını, diğer taraftan da öğrencileri ile karşılıklı informal ilişkiler kurmayı ve onlarla ilgilenmeyi içeren amaçları yerine getirmeye çalışmaktadırlar. Bunun yanı sıra bir kurum olan **okulda** hem okulun amaçlarını gerçekleştiren, hem de sosyal ve politik güçleri etkileyen bir grubun parçasıdır; meslektaşlarıyla ve yöneticilerle etkileşerek eğitim ve öğretim görevini yürütmektedirler. Öğretmen bu rollerden birini benimseyip, diğerini görmezden gelemez.

Sınıf ve Okul Bağlamı Modeli doğrultusunda Friedman & Kass (2002, sf. 684) **öğretmen öz-yetkinliğini**, “öğretmenin a) öğrencilere öğretme ve eğitme süreci içerisinde gerekli olan mesleki görevleri yerine getirme ve ilişkileri düzenleyebilme yeteneğine (**sınıf yetkinliği**) ve b) kurumsal görevleri yerine getirme, kurumun sosyal ve politik süreçlerinin bir parçası olabilme yeteneğine ilişkin algısı (**kurumsal yetkinlik**)” olarak tanımlamışlardır. Friedman ve Kass'ın (2002) alanyazındaki eleştirileri dikkate alarak geliştirdikleri ölçme aracında da öğretmen yetkinliği, sınıf yetkinliği ve kurumsal yetkinlik şeklinde iki temel bağlamda ele alınmaktadır.

Ülkemizde öğretmen öz-yetkinliğini değerlendirmek için kullanılan araçlar incelendiğinde yabancı alan yazındaki sıkıntılı tablonun yansımaları bir ölçüde görmek mümkündür. (Atıcı, 2001; Bıkmaç, 2004; Bulucu, 2003; Çapa, Çakıroğlu & Sarıkaya, 2005; Çapri & Kan, 2006; Diken, 2004; Ekici, 2005; Morgil, Seçken & Yücel, 2004; Savran, 2002a, 2002b; Yılmaz, Gürçay & Ekici, 2007; Yılmaz, Köseoğlu, Gerçek, &

Soran, 2004). Tıpkı yabancı alan yazında bulunan ölçme araçlarında olduğu gibi bu araçlarında dar bir ranjda öğretmen yetkinliğini ölçtüklerini, kavramsallaştırılan yapılarıyla ilgili farklılıkların olduğunu gözlemlemekteyiz.

AMAÇ

Öz-yetkinlik araçlarıyla ilgili alan yazındaki ulaşılan tüm öz-yetkinlik araçları incelenmiş ve Friedman & Kass'ın (2002) görüşleri temel alınarak, sınıf yetkinliği ve kurumsal yetkinlik başlıkları altında toplanabilecek iki temel alanda öğretmen yetkinliğini incelemeyi amaçlayan bir ölçme aracı geliştirmek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, geliştirilen Öğretmen Mesleki Yetkinlik Ölçeği'nin deneme formunun geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Grubu

Araştırma grubunu, ilköğretim okullarında, liselerde ve özel eğitim okullarında görev yapan 267 öğretmen oluşturmaktadır. Öğretmenlerin yaş ortalamaları ve standart sapmaları sırasıyla 37.16 ve 9.4'tür. Öğretmenlerin cinsiyetlerine ve çalıştıkları öğrenci türlerine göre dağılımları Tablo 1'de gösterilmiştir.

TABLO 1

Öğretmenlerin Cinsiyetlerine ve Çalıştıkları Öğrenci Türlerine Dağılımları

Cinsiyet	Engelli Çocukların Öğretmenleri		Engelli Olmayan Çocukların Öğretmenleri		Bilinmeyen		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Kız	89	33.33	73	27.34	22	8.24	184	68.90
Erkek	44	16.48	28	10.49	11	4.16	83	31.10
Toplam	133	49.8	101	37.82	33	12.36	267	100.00

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada, ilk yazar tarafından geliştirilen Öğretmen Mesleki Yetkinlik Ölçeği'nin-ÖMYÖ yanı sıra geçerlik çalışması için Beck Depresyon Envanteri-BDE (Hisli,1989; Savaşır & Hisli, 1997) kullanılmıştır.

BULGULAR

Geçerlik Çalışmaları

Öğretmen Mesleki Yetkinlik Ölçeği'nin (ÖMYÖ) Faktör Yapısı:

Ölçeğin faktör yapısını ortaya çıkartmak amacıyla (Büyüköztürk ve ark., 2008) Temel Bileşenler Faktör Analizi uygulanmış ve döndürme (rotasyon) yöntemi olarak da, maksimum olasılığa göre Varimax dik döndürme kullanılmıştır.

Faktör analizi uygulamasından önce, örneklem büyüklüğünün yeterliliğini test etmek amacıyla Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Bartlett testleri kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, KMO değerinin 0.939 olduğu, Bartlett testinin ise manidar olduğu ($\chi^2=13103.142$; $sd=2485$; $p<0.01$) belirlenmiştir. Bu bulgular doğrultusunda, örneklem büyüklüğünün, faktör analizi yapmak için "çok iyi" olduğu söylenebilir (Şencan, 2005).

Yapılan analiz sonucunda, ÖMYÖ'de yer alan 71 maddenin sekiz faktörde toplandığı görülmüştür. ÖMYÖ'de yer alan maddeler, faktörlere göre dağılımı, binişik/bulaşık madde olup olmadığı ve faktör yükleri açısından değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda 13 maddenin düşük yük değeri verdiği (0.30 altında) ya da birden fazla faktörde kabul düzeyinden yüksek yük değeri verdikleri görülmüştür. Bu maddeler dışarıda bırakılarak tekrarlanan analiz sonucunda, sekiz faktör ve 58 maddeden oluşan bir ölçek elde edilmiştir. ÖMYÖ'nin faktör yapıları ve faktör yük değerleri ile faktör ve ölçek bazındaki madde-test korelasyonları Tablo 2'de gösterilmiştir.

TABLO 2

Öğretmen Mesleki Yetkinlik Ölçeği'nin Temel Bileşenler Analizi, Faktör ve Ölçek Bazında Madde Test Korelasyonu Sonuçları

Madde No	Döndürülmüş Faktör Yük Değerleri								Ortak Faktör Bazında Varyansı	Faktör Bazında MTK ⁹	Ölçek Bazında MTK
	F1 ¹	F2 ²	F3 ³	F4 ⁴	F5 ⁵	F6 ⁶	F7 ⁷	F8 ⁸			
M38	0,758	0,220	0,197	0,121	0,117	0,160	0,088	0,072	0,729	0,765	0,637
M37	0,738	0,191	0,076	0,135	0,138	-0,068	0,126	0,154	0,668	0,684	0,535
M39	0,712	0,326	0,151	0,066	0,131	0,092	0,099	-0,032	0,677	0,680	0,585
M35	0,678	0,134	0,302	0,189	0,208	0,060	0,127	0,059	0,672	0,725	0,649
M36	0,666	0,295	0,089	-0,009	0,250	0,308	0,031	0,049	0,700	0,700	0,613
M30	0,603	0,178	0,215	0,295	0,163	0,096	0,033	0,136	0,585	0,642	0,631
M34	0,561	0,147	0,318	0,101	0,143	0,352	0,030	0,129	0,609	0,617	0,642
M27	0,557	0,194	0,383	0,153	0,247	0,142	-0,010	0,229	0,652	0,725	0,690
M43	0,523	0,241	0,233	0,183	0,295	0,172	-0,054	0,298	0,627	0,682	0,675
M3	0,257	0,683	0,133	0,196	0,122	0,079	-0,016	0,162	0,636	0,679	0,599
M5	0,141	0,656	0,180	0,129	0,156	0,136	0,018	0,048	0,544	0,647	0,549
M9	0,224	0,655	0,208	0,107	0,106	0,103	0,096	0,197	0,604	0,682	0,606

Tablo 2'nin devamı

Madde No	Döndürülmüş Faktör Yük Değerleri								Ortak Faktör Varyansı	Faktör Bazında MTK ⁹	Ölçek Bazında MTK
	F1 ¹	F2 ²	F3 ³	F4 ⁴	F5 ⁵	F6 ⁶	F7 ⁷	F8 ⁸			
M8	0,155	0,653	0,186	0,120	0,215	0,006	0,075	0,319	0,653	0,702	0,606
M6	0,180	0,635	0,350	0,084	0,117	0,277	0,062	0,126	0,675	0,723	0,667
M2	0,183	0,590	0,336	0,077	0,038	0,181	-0,025	0,147	0,558	0,617	0,567
M7	0,129	0,584	0,231	0,269	0,241	0,067	0,013	0,051	0,548	0,610	0,598
M4	0,288	0,568	0,138	0,103	0,029	-0,002	0,076	0,185	0,476	0,559	0,497
M1	0,135	0,517	0,308	0,221	0,253	0,141	0,050	-0,019	0,516	0,587	0,609
M10	0,238	0,461	0,115	0,191	0,269	-0,059	0,025	0,319	0,497	0,540	0,547
M17	0,091	0,226	0,748	0,148	0,127	0,028	0,031	0,075	0,664	0,683	0,558
M18	0,033	0,199	0,736	0,169	0,126	0,078	0,076	0,090	0,647	0,671	0,557
M19	0,239	0,311	0,591	0,161	0,142	0,058	0,189	0,154	0,611	0,706	0,666
M22	0,263	0,224	0,583	0,031	0,209	0,147	-0,036	0,175	0,557	0,660	0,587
M21	0,225	0,233	0,556	0,155	0,196	0,205	-0,017	0,128	0,536	0,659	0,623
M23	0,324	0,227	0,516	0,161	0,118	0,114	0,028	0,074	0,482	0,596	0,585
M24	0,283	0,187	0,496	0,136	0,252	0,194	0,097	0,105	0,501	0,623	0,631
M26	0,368	0,297	0,480	0,143	0,267	0,057	0,049	0,100	0,562	0,629	0,658
M20	0,174	0,257	0,466	0,156	0,268	0,223	0,087	0,090	0,475	0,551	0,623
M31	0,299	0,086	0,455	0,266	0,150	-0,069	0,159	0,175	0,457	0,496	0,534
M68	0,143	0,185	0,063	0,745	0,151	0,139	0,108	0,066	0,672	0,710	0,568
M67	0,257	0,195	0,157	0,734	0,139	0,197	0,090	0,112	0,746	0,766	0,678
M71	0,154	0,159	0,168	0,703	0,085	0,070	0,136	-0,017	0,602	0,695	0,535
M70	0,074	0,175	0,145	0,697	0,173	0,278	-0,009	0,138	0,670	0,725	0,596
M69	-0,049	0,148	0,078	0,676	0,147	-0,046	0,068	0,012	0,516	0,521	0,372
M66	0,229	0,052	0,185	0,650	0,133	0,222	0,094	0,155	0,611	0,680	0,598
M65	0,176	0,058	0,260	0,606	0,013	0,268	0,161	0,166	0,595	0,618	0,581
M49	0,211	0,248	0,269	0,110	0,663	0,200	0,091	0,083	0,686	0,756	0,667
M50	0,144	0,083	0,176	0,257	0,631	0,075	0,259	0,039	0,597	0,602	0,567
M48	0,165	0,166	0,368	0,081	0,625	0,237	-0,004	0,083	0,651	0,717	0,617
M53	0,289	0,162	0,133	0,163	0,604	0,296	0,016	0,115	0,620	0,702	0,623
M52	0,294	0,228	0,148	0,284	0,598	0,172	0,109	0,053	0,644	0,717	0,677
M51	0,359	0,142	0,038	0,148	0,573	0,254	0,021	0,099	0,576	0,612	0,572
M47	0,156	0,206	0,430	0,146	0,553	0,151	0,073	0,117	0,621	0,710	0,655
M46	0,091	0,181	0,380	0,086	0,546	0,174	0,054	0,112	0,537	0,614	0,572
M60	0,135	0,076	0,158	0,119	0,141	0,821	0,075	-0,020	0,764	0,730	0,500
M59	0,191	0,034	0,116	0,060	0,137	0,806	0,116	0,004	0,737	0,703	0,474
M58	0,074	0,093	0,080	0,081	0,153	0,774	0,108	0,032	0,662	0,658	0,447
M61	0,025	0,051	0,045	0,249	0,269	0,585	0,110	0,100	0,504	0,583	0,456
M63	0,057	0,203	0,127	0,309	0,150	0,568	0,207	0,094	0,552	0,625	0,562
M64	0,150	0,272	0,115	0,315	0,139	0,504	0,157	0,080	0,514	0,585	0,584
M55	-0,020	0,055	0,027	0,127	0,104	0,189	0,872	0,041	0,830	0,795	0,361
M54	0,100	0,070	0,042	0,129	0,208	0,131	0,811	0,014	0,752	0,718	0,424
M57	0,099	0,100	0,023	0,051	0,096	0,253	0,782	-0,144	0,728	0,640	0,349
M56	0,131	-0,060	0,164	0,172	-0,087	-0,004	0,638	0,146	0,514	0,484	0,289
M12	0,102	0,209	0,142	0,111	0,093	0,065	-0,007	0,821	0,773	0,696	0,452
M13	0,162	0,266	0,157	0,128	0,084	0,003	0,095	0,751	0,719	0,662	0,499
M14	0,146	0,281	0,362	0,117	0,158	0,186	0,083	0,552	0,616	0,617	0,612
M11	0,185	0,390	0,201	0,120	0,112	0,076	-0,103	0,510	0,530	0,583	0,504

¹ Öğrencileri Güdüleyebilme, ² Sınıfta Problem Davranışların Oluşumunu Önleyebilme ve Etkili Başaçıkma,³ Öğrencilerin Öğrenme ve Gelişme Gereksinimlerini Karşılatabilme, ⁴ Okulun Gelişimine Katkıda Bulunabilme,⁵ Etkili Öğretim Yapabilme, ⁶ Meslektaşlarıyla Etkili İletişim Kurabilme, ⁷ Teknolojiden Yararlanabilme,⁸ Anne Babalarla Etkili İletişim Kurabilme, ⁹ Madde Test Korelasyonu

Tablo 2’de görüldüğü gibi, maddelerin **faktör yük değerleri** 0.455 ile 0.872 arasında değişmektedir.

Elde edilen faktörlerin döndürme sonrası **varyansa yaptığı katkılar** ve faktörlere atfedilen kavramlar şu şekilde açıklanabilir: 1. Öğrencileri Güdüleyebilme Yetkinliği (10.756), 2. Sınıfta Problem Davranışların Oluşumunu Önleyebilme ve Etkili Başa Çıkma Yetkinliği (9.373), 3. Öğrencilerin Öğrenme ve Gelişme Gereksinimlerini Karşılatabilme Yetkinliği (8.680), 4. Okulun Gelişimine Katkıda Bulunabilme Yetkinliği (7.486), 5. Etkili Öğretim Yapabilme Yetkinliği (7.319), 6. Meslektaşlarıyla Etkili İletişim Kurabilme Yetkinliği (6.765), 7. Teknolojiden Yararlanabilme Yetkinliği (5.068), 8. Anne Babalarla Etkili İletişim Kurabilme Yetkinliği (4.329). Bu faktörlerin toplam varyansa yaptığı katkının birikimli yüzdesi ise 59.777’dir. Bu yüzde, sosyal bilimler alanında geliştirilen ölçme araçları için kabul edilebilir düzeyin üzerindedir (Pedhazur & Pedhazur, 1991).

Öğretmen Mesleki Yetkinlik Ölçeği’nin Madde Analizi

Maddelerin altölçek ve ölçek düzeyinde ayırt ediciliklerini belirlemek amacıyla iki ayrı madde test korelasyonu analizi yapılmıştır. Tablo 2’de görüldüğü gibi, maddelerin **alt ölçek düzeyinde ayırt edicilikleri**, 0.484 ile 0.795 arasında, **toplam ölçek düzeyinde ise** 0.349 ile 0.690 arasında değişmektedir. Sadece bir maddenin (56. madde) madde-toplam korelasyonu 0.289’dur. ‘İyi bir madde’ ölçütünü karşılayan değere (0.30-0.39) yakın olması nedeniyle ‘teknolojiden yararlanma’ alt ölçeğinde yer alan bu maddenin ölçekte tutulmasına karar verilmiştir.

Öğretmen Mesleki Yetkinlik Ölçeği’nin Alt Ölçekler ve Toplam Ölçek Puanları Arası Korelasyonlar

ÖMYÖ’nin alt ölçekleri ve alt ölçeklerin ÖMYÖ toplam puanı ile olan korelasyonları Tablo 3’de gösterilmiştir.

TABLO 3

Öğretmen Mesleki Yetkinlik Ölçeği'nin Alt Ölçekleri Arası Korelasyon Matrisi

	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 4	Faktör 5	Faktör 6	Faktör 7	Faktör 8
Faktör 2	0.85	1.00	-					
Faktör 3	0.88	0.88	1.00	-				
Faktör 4	0.59	0.59	0.61	1.00	-			
Faktör 5	0.85	0.83	0.88	0.61	1.00	-		
Faktör 6	0.76	0.75	0.77	0.60	0.79	1.00	-	
Faktör 7	0.25	0.20	0.25	0.35	0.30	0.29	1.00	-
Faktör 8	0.71	0.79	0.74	0.53	0.67	0.59	0.20	1.00
ÖMYÖ	0.93	0.93	0.95	0.74	0.93	0.88	0.38	0.80

* p<0.01

¹ Öğrencileri Güdüleyebilme, ² Sınıfta Problem Davranışların Oluşumunu Önleyebilme ve Etkili Başaçıkma,³ Öğrencilerin Öğrenme ve Gelişme Gereksinimlerini Karşılatabilme, ⁴ Okulun Gelişimine Katkıda Bulunabilme,⁵ Etkili Öğretim Yapabilme, ⁶ Meslektaşlarıyla Etkili İletişim Kurabilme, ⁷ Teknolojiden Yararlanabilme,⁸ Anne Babalarla Etkili İletişim Kurabilme

Tablo 3'de görüldüğü gibi tüm korelasyon katsayıları pozitif ve anlamlıdır (p<0.01). Korelasyonların yüksek ve anlamlı çıkması, aslında ölçeğin tek boyutlu olduğunun bir işareti olarak da değerlendirilebilir. Bir diğer deyişle, ÖMYÖ'nin öğretmenliğe ilişkin öz-yetkinliğin pek çok özelliğini bünyesinde barındırdığını söyleyebiliriz.

Öğretmen Mesleki Yetkinlik Ölçeği'nin (ÖMYÖ) Ayırteci Geçerliliği

ÖMYÖ'nin **ayırt edici geçerliliğini** saptamak amacıyla, ÖMYÖ ile birlikte Beck Depresyon Ölçeği (N=88) uygulanmıştır. Beck Depresyon Ölçeği toplam puanı ile ÖMYÖ toplam puanı arasında negatif ve anlamlı bir korelasyon katsayısı elde edilmiştir (r=-0.42; p<0.01).

Bu bulgu, yüksek mesleki yetkinliği olan öğretmenlerin, düşük depresyon düzeyine sahip olduklarını göstermekte ve pek çok alanyazın bulgusu ile tutarlılık göstermektedir. (Kavanagh,1992).

ÖMYÖ'nün Güvenirliliği

ÖMYÖ'nin güvenirliliğini belirlemek amacıyla *Cronbach Alfa iç tutarlılık analizi* yapılmış ve sonuçlar Tablo 4'de verilmiştir.

TABLO 4**Öğretmen Mesleki Yetkinlik Ölçeği'nin Cronbach Alfa Değerleri**

Faktör	Alfa	Faktör	Alfa
Faktör 1 (Öğrencileri Güdüleyebilme)	0.91	Faktör 5 (Etkili Öğretim Yapabilme)	0.89
Faktör 2 (Sınıfta Problem Davranışların Oluşumunu Önleyebilme)	0.89	Faktör 6 (Meslektaşlarıyla Etkili İletişim Kurabilme)	0.86
Faktör 3 (Öğrencilerin Öğrenme ve Gelişme Gereksinimlerini Karşılatabilme)	0.89	Faktör 7 (Teknolojiden Yararlanabilme)	0.83
Faktör 4 (Okulun Gelişimine Katkıda Bulunabilme)	0.88	Faktör 8 (Anne Babalarla Etkili İletişim Kurabilme)	0.82
Tüm Ölçek			0.96

Tablo 4’de de gözlendiği gibi iç tutarlılık katsayıları **alt ölçekler** için 0.82 ile 0.91 arasında değişmektedir. **Tüm ölçek** için ise bu değer 0.96’dır.

ÖMYÖ’nin alt ölçeklerinden ve ölçeğin tümünden alınan puanların ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 5’de verilmiştir.

TABLO 5**ÖMYÖ Alt Ölçeklerinden ve Toplam Ölçekten Elde Edilen Puanların Ortalamaları ve Standart Sapmaları**

Ölçek	\bar{X}	<i>S</i>	Ölçek	\bar{X}	<i>S</i>
Faktör 1 (Öğrencileri Güdüleyebilme)	18.07	7.98	Faktör 5 (Etkili Öğretim Yapabilme)	15.86	6.85
Faktör 2 (Sınıfta Problem Davranışların Oluşumunu Önleyebilme)	20.25	8.48	Faktör 6 (Meslektaşlarıyla Etkili İletişim Kurabilme)	11.36	5.76
Faktör 3 (Öğrencilerin Öğrenme ve Gelişme Gereksinimlerini Karşılatabilme)	20.47	8.16	Faktör 7 (Teknolojiden Yararlanabilme)	10.85	4.42
Faktör 4 (Okulun Gelişimine Katkıda Bulunabilme)	17.22	6.13	Faktör 8 (Anne Babalarla Etkili İletişim Kurabilme)	9.32	3.29
Tüm Ölçek				123.42	42.50

Puanlama: ÖMYÖ’ndeki maddeler, 5’li likert tipi ölçek ile puanlanmaktadır: Kesinlikle yaparım (5 puan), genellikle yaparım (4 puan), yaparım (3 puan), nadiren yaparım (2 puan), kesinlikle yapamam (1 puan). ÖMYÖ’nden yüksek puan almak, öğretmenlik özelliklerine ilişkin yüksek yetkinliği ifade etmektedir.

YORUM

Bu çalışmada, Friedman & Kass'ın (2002) Sınıf ve Okul Bağlamı Modeline dayalı bir ölçme aracı geliştirilmek amaçlanmıştır.

Friedman & Kass'ın (2002) Öğretmen Öz-Yetkinlik Ölçeği'nden faktör analizi sonucunda Sınıf Bağlamı ve Okul Bağlamı olmak üzere iki ana yetkinlik alanında 5 alt ölçek elde edilmiştir.

Sınıf bağlamı faktöründe; öğretim yetkinliği, insan ilişkilerinde yetkinlik ve sınıf disiplinini kontrol etme yetkinliği olarak kavramsallaştırılan 3 alt boyut-alt ölçek bulunmaktadır (Friedman & Kass, 2002). Okul bağlamı faktöründe ise kurumu etkileyebilme yetkinliği (okulda bulunan kişilerle etkileyici, ikna edici ve asertif ilişki kurma) ve kurumsal görevlerde yetkinlik (okula katkıda bulunmada aktif rol oynama, okul etkinliklerine katılma, okulun kurumsal politikalarını etkileme ve ilgili kararlara katılma) ile ilgili maddeleri içeren 2 alt ölçek bulunmaktadır (Friedman & Kass, 2002).

Faktör analizi çalışması Öğretmen Mesleki Yetkinlik Ölçeğinin-ÖMYÖ maddelerinin Friedman ve Kass'ın (2002) ölçeğinden farklı olarak 8 faktörde toplandığını ortaya koymuştur. ÖMYÖ'nin maddeleri oluşturulurken, alanyazında ulaşılabilen pek çok yetkinlik aracı incelenmiş ve öğretmenlerin sınıf ve okul ortamlarında yerine getirmekle yükümlü oldukları düşünülen pek çok işleve yer verilmiştir. Analiz sonucunda da hemen tüm işlev alanlarına ilişkin faktörler elde edilmiştir. Bu nedenle, ÖMYÖ'nde, Friedman ve Kass'ın ölçeğinde bulunmayan üç alt boyut daha karşımıza çıkmıştır: Teknolojiden Yararlanabilme Yetkinliği, Öğrenme ve Gelişim Gereksinimlerini Karşılatabilme Yetkinliği ve Anne-Babalarla Etkili İletişim Kurabilme Yetkinliği.

İki ölçeğin faktör sayıları farklı olsa da ÖMYÖ maddeleri ve bu maddelerin ait oldukları faktörler/alt ölçekler incelendiğinde, bunların Friedman & Kass'ın (2002) görüşlerini destekler şekilde iki genel boyut altında toplanabildiği gözlenmektedir.

ÖMYÖ'nin alt ölçekleri, öğretmenlerin hem sınıf (1. öğrencileri güdüleyebilme, 2. sınıfta problem davranışların oluşumunu önleme ve etkili başa çıkma, 3. öğrenme ve gelişim gereksinimlerini karşılama, 4. etkili öğretim yapma, 5. teknolojiden yararlanma) hem de okul/kurum (1. meslektaşlarıyla etkili iletişim kurma, 2. okulun gelişimine katkıda bulunma, 3. anne-babalarla etkili iletişim kurma) gibi iki sosyal sistem içinde işlevde bulunduğunu göstermektedir. Bu bulgular ile Friedman ve Kass'ın (2002) Sınıf ve Okul Bağlamı Modeli arasında uyum olduğunu söyleyebiliriz.

Öğretmen yetkinliğini değerlendiren pek çok araç vardır (Brouwers & Tomic, 2001; Caprara, Barbaranelli, Bergogni & Petitta, 2003; Gibson & Dembo, 1984; Guskey

& Passaro, 1993; Research Instrument, 2008; Schwarzer, 2005). Ancak, bu ölçekler ya öğretim yetkinliğini genel olarak ya da matematik öğretme yetkinliği gibi spesifik bir alandaki akademik yetkinliği değerlendirmektedirler. Öğretmenlik ise sadece genel ya da spesifik akademik yetkinlik ile sınırlandırmayacak kadar karmaşık işlevleri gerektirmektedir (Bandura, 1997).

Çoğu yetkinlik aracı ise bu iki boyutu içermemektedir. Tschannen-Moran & Woolfolk Hoy (2001) ve Tschannen-Moran, Woolfolk Hoy & Hoy (1998), Bandura'nın ölçeğindeki işlev alanlarını genişleterek yeni maddeler eklemişler ve üç faktörlü (öğretim stratejileri yetkinliği, sınıf yönetimi yetkinliği ve öğrenci güdüleme yetkinliği) bir ölçek geliştirmişlerdir (Ohio State Teacher Efficacy Scale). Yine de bu ölçekteki maddelerin sadece sınıf bağlamıyla sınırlı olduğunu görmekteyiz. Bandura'nın aracı ise (Teacher Self-Efficacy Scale) ise yetkinliğin ölçümüyle ilgili pek çok sorunu yanıtlamakta ve içerdiği yedi alt ölçek (karar vermeyi etkileme, okul kaynaklarını etkileme, öğretimsel yetkinlik, disiplin yetkinliği, anne-baba katılımını sağlamak, toplumsal katılımı sağlamak, olumlu okul iklimi yaratmak), öğretmenlerin sınıf ve okul bağlamında yerine getirdikleri pek çok görevi içermektedir (<http://www.coe.ohio-state.edu/ahoy/researchinstruments.htm>, 2008; Tschannen-Moran, Woolfolk Hoy & Hoy, 1998).

Bu çalışmada sunulan ÖMYÖ'nin hem sınıf hem de okul bağlamında pek çok işlevi içeriyor olması, diğer ölçeklere göre öğretmen yetkinliğini pek çok işlev doğrultusunda değerlendirme olanağı vermektedir.

Ülkemizde kullanılan öğretmen yetkinliği araçlarının çoğu da, ülkemize uyarlanmış araçlardır (Bıkmaz, 2002; Çapa ve ark., 2005; Çapri & Kan, 2006; Diken, 2004; Ekici, 2005; Köseoğlu ve ark., 2007; Savran, 2002a, 2002b; Yılmaz ve ark., 2004; Yılmaz ve ark., 2007). Türkiye için geliştirilmiş son derece sınırlı öğretmen yetkinlik aracına ulaşılmıştır. Atıcı (2001) tarafından Emer & Hickman'ın (1990) ve Ashton & Web'in (Research Instrument, 2008) araçlarından yararlanılarak geliştirilmiş ölçeğe daha sonra yeni maddeler eklenmiştir (Bulucu, 2003). Bu ölçek, öğretmenlerin problem davranışlarla başa çıkma yetkinliklerini ve öğretmen dışındaki faktörlerin öğrenci davranışı üzerindeki etkisini değerlendirmektedir. Bir diğeri ise matematik yetkinliği ile ilgilidir (Umay, 2002).

Ülkemizde uyarlama ölçeklerin yaygın olarak kullanılması da doğal olarak bu ölçeklere yönelik eleştirileri de beraberinde getirecektir. Bu nedenle, alanyazındaki eleştirileri dikkate alarak kuramsal temele dayalı ve çok işlevi içeren kapsamlı öğretmen

yetkinliği araçlarına gereksinim vardır. ÖMYÖ'nin bu gereksinime yanıt vereceğini ummaktayız. Bu umunun gerçekteşebilmesi için aracın ÷lke çapında pek çok çalışmada farklı öğretmen gruplarında kullanılması gerekmektedir.

SONUÇ

Bulgular, ÖMYÖ'nin psikometrik özelliklerinin yeterli olduğu, ÖMYÖ'nin özellikleri ile Friedman ve Kass'ın (2002) Sınıf ve Okul Bağlamı Modeli arasında uyum olduğu ve ölçeğin araştırma amaçlı kullanılabileceğini söylenebilir.

ÖNERİLER

Her ne kadar ÖMYÖ'nin ölçeğin güvenilirlik ve geçerlik açısından oldukça oldukça iyi psikometrik özelliklere sahip olduğu bulunmuş olsa da bu çalışmanın da bazı sınırlılıkları vardır. Temel bileşenler analizi, değişken gruplarının ilişkili olduğu faktörleri belirlerken, doğrulayıcı analiz, açıklayıcı faktör analizi ile belirlenen faktör yapılarının uygunluğunu test etmek için kullanılmaktadır. Bu nedenle, ölçeğin faktör yapısının Doğrulayıcı Faktör Analizi ile yeniden incelenmesi uygun olacaktır. Bir diğer sınırlılık, araştırma grubu ile ilgilidir. Her ne kadar faktör analizi yapılmadan önce KMO ve Bartlett testleri kullanılmış ve analizler sonucunda elde edilen değerler örneklem büyüklüğünün, faktör analizi yapmak için “çok iyi” olduğunu ortaya koymuş olsa da, daha büyük ve temsil edici örneklem üzerinde ÖMYÖ'nin faktör yapısının doğrulanmasında yarar olabilir. Ayrıca, branş öğretmenleri, rehber öğretmenler, okul öncesi öğretmenleri, sınıf öğretmenleri ve özel eğitim öğretmenleri gibi farklı alanlarda görev yapan öğretmenlerden elde edilecek veriler ile ölçeğin faktör yapısı yeniden incelenebilir.

KAYNAKLAR

- Albion, P. (2005). Preliminary investigation of some influences on student teachers' self-efficacy for teaching with computers. <http://www.usq.edu.au/users/albion/papers/site00/3293.html>
- Atıcı, M. (2001). Yüksek ve düşük yetkinlik düzeyine sahip öğretmenlerin sınıf yönetimi stratejileri. Çukurova Üniversitesi, *Eğitim Yönetimi Dergisi*, Güz, 483-497.
- Bandura, A. (1997). Cognitive Functioning. Self efficacy: Exercise of control. New York: Freeman (212-258). <http://1drc.ca/projects/atutor/content/7/bandura.htm>
- Bıkmaz, F. H. (2004). Sınıf öğretmenlerinin fen öğretiminde özyeterlik ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Milli Eğitim Dergisi*, 161, 1-6.
- Brouwers, A. & Tomic, W. (2001). The factorial validity of scores on the teacher interpersonal self-efficacy scale. *Educational and Psychological Measurement*, 61 (3), 433-445.
- Brown, B. L. (1999). Self-efficacy beliefs and career development. <Http://www.cete.org/acve/docgen/.asp?tbl=&ID=89>
- Bulucu, Ö. (2003). *İlköğretim I. kademe öğretmenlerinin sınıf davranış yönetiminde yetkinlik algılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmık, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz & Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Caprara, G. V., Barbaranelli, C., Borgogni, L., Petitta, L. & Rubinacci, A. (2003). Teachers', school staff's and parents' efficacy beliefs as determinants of attitudes toward school. *European Journal of Psychology of Education*. 18 (1), 15-31.
- Choi; N., Fuqua, D. R. & Griffin, B. W. (2001). Exploratory analysis of the structure of scores from the multidimensional scales of perceived self-efficacy. *Educational and Psychological Measurement*, 61 (3), 475-489.
- Çapa, Y. Çakıroğlu, J. & Sarıkaya, H. (2005). Öğretmen özyeterlik ölçeğinin Türkçe uyarlamasının geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 30 (137), 74-81.
- Çapri, B. & Kan, A. (2006), öğretmen kişilereresi özyeterlik ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (1), 48-61.

- Dembo, M. H. & Gibson, S. (1985). Teacher's sense of efficacy: An important factor in school improvement. *The elementary School Journal* 86 (2), 173-184.
- Diken, İ. H. (2004). Öğretmen yeterlik ölçeği Türkçe uyarlaması, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Eurasian Journal of Educational Research*, 4 (16), 102-112.
- Ekici, G. (2005). Biyoloji özyeterlik ölçeğinin geçerliği ve güvenilirliği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 85-94.
- Emmer, E. D. & Hickman, J. (1991). Teacher efficacy in classroom management and discipline. *Educational and Psychological Measurement*, 51, 755-765.
- Friedman, I.A. & Kass, E. (2002). Teacher self-efficacy: A classroom-organization conceptualization. *Teaching and Teacher Education*, 18, 675-686.
- Gibson, S. & Dembo, M.H. (1984). Teacher efficacy : A construct validation. *Journal of Educational Psychology*. 76 (4), 569-582.
- Guskey, T.R. & Passaro, P.D. (1993). Teacher efficacy: A study of construct dimensions. *American Educational Research Journal* 31(3), 627-643.
- Hoy, A.W & Spero, R.B. (2005) Changes in teacher efficacy during the early years of teaching: an exploratory study. *Efficacy changes in early teaching*, 21 (4), 343-356.
- Kavanagh, D. (1992). Self-efficacy and depression. R. Schwarzer (Ed.), *Self-efficacy: Thought control of action*. (177-194). Briston: Taylor&Francis.
- Köseoğlu, P. Gerçek, C., Yılmaz, M. & Soran, H. (2007). Yabancı dilde hazırlanan bir genel öz-yetkinlik ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması. Uluslar arası Öğretmen Yetiştirme Politikaları ve Sorunları Sempozyumu. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Azarbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi. 12-14 Mayıs 2007, Bakü.
- Lynch, J. (2002). Parents' self-efficacy beliefs, parents' gender, children's reader self-perceptions, reading achievement and gender. *Journal of Research in Reading*, 25(1), 54-67.
- Morgil, İ., Seçken, N. & Yücel, A. S. (2004). Kimya öğretmen adaylarının öz-yeterlik inançlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *BAÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6 (1), 62-72.
- Pedhazur, E. L. & Pedhazur, S. L. (1991). *Measurement, design, and analysis.: An integrated approach*. New Jersey: Lawrance Earlbaum As.
- Research Instrument. (2008). <http://www.coe.ohio-state.edu/ahoy/researchinstruments.htm>

- Savaşır, I & Hisli, N. (1997). Bilişsel-davranışçı terapilerde değerlendirme: Sık kullanılan ölçekler. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Savran, A. (2002a). *Fen bilgisi öğretmen adaylarının fen öğretimine yönelik özyeterlilik ve sınıf yönetimi inançları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Savran, A. (2002b). *Preservice science teachers' efficacy beliefs regarding science teaching and their classroom management beliefs*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara.
- Schwarzer, R. (2005). General perceived self-efficacy in 14 cultures. <http://userpage.fu-berlin.de/~health/world14.htm>
- Schwarzer, R. & Schmitz, G.S. (2004). Perceived self-efficacy and teacher burnout: a longitudinal study in ten schools. http://self.uws.edu.au/conferences/2004/_Schwarzer_Schmetz.pdf.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlik*. Seçkin Yayınevi, Ankara.
- Umay, A. (2002). *İlköğretim matematik öğretmenliği programının öğrencilerin matematiğe karşı özyeterlilik algılarına etkisi*. V. Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi. 16-18 Eylül 2002.
- Tschannen-Moran, M. & Woolfolk-Hoy, A.W. (2001). Teacher efficacy: capturing an elusive construct. *Teaching and Teacher Education*, 17, 783-805.
- Tschannen-Moran, M., Woolfolk-Hoy, A., & Hoy, W.K. (1998). Teacher efficacy: Its meaning and measure. *Review of Educational Research*, 68, 202-248.
- Whetsel, D. (2005). Parent involvement Project (PIP) parent and student questionnaires: Study 3. <http://w.wanderbitt.edu/Peabody/family-school/scale-by-study/papers/PIP-study-3-scale-descrip-Mic...>
- <http://www.coe.ohio-state.edu/ahoy/researchinstruments.htm>, (2008). *Research Instruments*.
- Yılmaz, M., Köseoğlu, P., Gerçek, C. & Soran, H. (2004). Yabancı dilde hazırlanan bir öğretmen öz-yeterlilik ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 260-267.
- Yılmaz, M., Gürçay, D. & Ekici, G. (2007). Akademik özyeterlilik ölçeğinin Türkçeye uyarlanması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.